

Valintana äitiys

Uskonnollisen sosialisoinnin ilmeneminen vanhoillislestadiolaisen morsiamen elämänvalinnoissa

JOHDANTO

Suomalaisen yhteiskunnan nopea kehitys 2000-luvulla haastaa muutoksiin myös uskonnon piirissä. Tasa-arvon vaatimukset, yksilön valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen ja individualismi lisäävät haasteita erityisesti niille perinteisille uskonnollisille yhteisöille, joiden eksklusiivinen luonne ja jäsenistön homogeenisuus on ollut elinehto.¹ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piirissä toimivista eksklusiivisista herätysliikkeistä erityisesti vanhoillislestadiolaisuus on monien ennusmerkkien perusteella murrosvaiheessa ja muutos näyttää koskevan erityisesti naisen asemaa liikkeessä.

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä naisten tehtävät ovat perinteisesti liittyneet lasten ja nuorten kasvatukseen ja opettamiseen.² Vain miehellä voi olla saarnavirka ja liikkeen johtavaan elimeen eli Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n (SRK:n) johtokuntaan kuuluu vain miehiä. Miesten valta-asemaa on vahvistanut myös se, että vain saarnavirkaan kutsun saaneet miehet ovat saaneet tulkita Raamattua ja siten määritellä liikkeen opin.³ Vanhoillislestadiolaisuus onkin opillisesti yksimielinen ja poikkeuksellisen vahvasti yhteisöllinen edustaen durkheimilaista käsitystä uskon yhteisöllisyydestä.⁴ Opillista yksimielisyyttä selittää se, että liikkeen oman opetuksen mukaan usko syntyy kuulemisesta eli saarnamiehen toimiessa välikätenä ja ”uskoa hoidetaan Jumalan sanan kuulossa”.⁵

Nuorempi sukupolvi näyttää nyt pyrkivän jossain määrin kyseenalaistamaan vanhoja tapoja ja uskomuksia. Muutoksen vahvimpia merkkejä ovat pyrkimykset naisen aseman muuttamiseen yhteisössä.⁶ Ensimmäisen vanhoillislestadiolaisen naisen vihkiminen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papiksi maalikuussa 2012 on yksi selkeä merkki muutoksesta.⁷

Uskonnollisen liikkeen olemassaolon kannalta kysymys naisen asemasta liikkeessä ei ole merkityksellinen. Monet tutkimukset osoittavat naisilla olevan tärkeän roolin uuden sukupolven kasvattajina ja uskonnollisen muistin siirtäjinä sukupolvelta toiselle.⁸ Helluntailiikettä koskevissa tutkimuksissa on muun muassa todettu, että naisen tehtävä seurakunnassa on hengellinen äitiys, johon kuuluu toimiminen traditioitten symbolina ja sukupolvelta toiselle siirtäjänä. Toisin sanoen naisen tehtävä on olla vanhojen hyvien aikojen ja uskonnollisten tapojen ylläpitäjä, vartija ja uusintaja.⁹ Sitoutuessaan uskonnollisen liikkeen valtarakenteiden ylläpitämiseen, oppiin ja sen edellyttämään elämäntapaan naiset myös toimivat liikkeen autenttisuuden ja sen jatkuvuuden turvaajina.¹⁰

Mikä on vanhoillislestadiolaisen yhteisön tulevaisuus, kun sen piirissä postmodernissa ajassa kasvaneet nuoret ovat aikaisempia sukupolvia vapaampia tekemään itsenäisesti omaa elämäänsä koskevia valintoja ja uskonnollisen yhteisön jäsenyyskin on

yhä enemmän oman valinnan kysymys?¹¹ Valinnanvapauden lisääntymisestä huolimatta valintaan vaikuttavat edelleen myös perheessä ja uskonnollisessa yhteisössä omaksutut roolimallit, käyttäytymisnormit, arvot ja asenteet.¹² Émile Durkheimin mukaan yksilön uskonnollisuutta ei ole ilman sosialisatiota ja sosiaalisia rakenteita, eikä uskonnollinen yhteisö voi toimia, mikäli sen jäsenet eivät ole lojaaleja yhteisön uskomuksille, arvoille ja normeille.¹³

Tarkastelen tässä artikkelissa uskonnollista sosialisatiota eli perheen ja uskonnollisen yhteisön roolia ja merkitystä nuoren naisen valintojen ohjaajana sekä valintojen merkitystä uskonnolliselle yhteisölle. Miten sosialisatio toimii tänä päivänä, kun uskonnollisen yhteisön jäsenet ovat yhä vahvemmin alttiina myös muille yhteiskunnasta tuleville vaikutteille? Tämä artikkeli syntyi osana avioliittoon vihkimisen merkitystä käsittelevää tutkimusta, kun tässä artikkelissa esittelemäni asiat nousivat tutkimusaineistostani esiin.

USKONNOLLINEN SOSIALISAATIO

Tutkimukseni taustalla vaikuttaa sosiaalisen konstruktivismiin mukainen tieteenfilosofinen näkemys, jonka mukaan ihmisen identiteetti ja todellisuus kehittyvät sosiaalisena prosessina vuorovaikutuksessa hänen ympärillään olevien ihmisten, niin sanottujen merkityksellisten toisten, kanssa näiden käyttämän kielen ja muiden symbolien avulla.¹⁴ Yksilön identiteetti on siten sosialisatiota kautta vahvasti sitoutunut ympäröivään yhteiskuntaan ja sen alakulttuureihin, kuten uskonnollisiin yhteisöihin.¹⁵ Myös uskonnolliset uskomukset ja moraalisiin liittyvät käsitykset ja totuudet kehittyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa merkityksellisten toisten eli perheessä perheenjäsenten ja uskonnollisessa yhteisössä samaan yhteisöön kuuluvien kanssa.¹⁶

Uskonnollisessa sosialisatiossa on kysymys uskonnollisen yhteisön ja siihen kuuluvan perheen vaalimien ja hyväksymien arvojen, normien, käyttäytymissäntöjen sekä sosiaalisten roolien ja niihin liittyvien rooliodotusten ylläpitämisestä ja siirtämisestä sukupolvelta toiselle. Ne eivät pysy yllä, ellei jokaista uutta sukupolvea sosiaalisteta omaksumaan ja sisäistämään niitä.¹⁷ Uskonnollinen sosialisatio on merkittävä tekijä yksilön iden-

tifikaatioprosessissa, kun hän erityisesti varhaislapsuudessaan etsii samastumiskohteita oman minän rakentamiseksi.¹⁸

Uskonnollisen identiteetin kehittyminen on seurausta uskonnollisesta sosialisatiosta. Maallistuneissa länsimaissa uskonnollisen sosialisatiota kitkaton toteutuminen ei enää välttämättä toteudu häiriöittä. Uskontososiologi David Voasin mukaan kasvaminen vahvasti uskonnollisessa ympäristössä kuitenkin takaa sen, että uskonnollinen identiteetti

- 1 Vanhoillislestadiolainen seurakuntakäsitys on eksklusiivinen: oman seurakunnan ulkopuolella ei ole pelastusta. Ks. Salomäki 2010, 56–57; Huotari 1981, 67–65; Ruokanen 1980, 177–179.
- 2 Liikkeen yli kolmestatuhannesta pyhäkouluopettajasta lähes kaikki ovat naisia. Myös iso osuus varhaisnuorten ja rippikoululaisten opettajista on naisia. Voitonnen 2012.
- 3 Sukupuoleen perustuvat tehtäväjaot vaikuttavat edelleen erityisesti uskonnollisessa toiminnassa eli saarnavirka näyttää pysyvän miehillä. Leppänen 2011, 116.
- 4 Yhteisölliselle uskonnollisuudelle on tyypillistä käsitys, että yksilön vakaumus heikkenisi nopeasti, jos hän jäisi yksin. Sen sijaan yhteisön yhteiset kokoontumiset ja seremoniat vahvistavat vakaumusta. Durkheim 1980. Baumanin mukaan yhteisöt syntyvätkin nimenomaan yhteisten merkitysten varaan. Bauman 1997, 92; ks. myös Kutuniva 2007, 23–24.
- 5 Hanhisuanto 2012, 42–47.
- 6 2000-luvulla liikkeen naisteologien ja myös miesteologien piirissä on esiintynyt uudistajia, jotka ovat tyytymättömiä liikkeessä vallitsevaan sukupuolijärjestelmään ja toivovat naisille enemmän valtaa ja naisia myös pappisvirkaan. Leppänen 2011, 119. Esim. *Kotimaa* 39/2011, 16–19.
- 7 *Kotimaa* 24.fi 2.3.2012.
- 8 Day 2012; Spännäri 2008; Hervieu-Léger 2000.
- 9 Kurki 2005, 113, 117.
- 10 Kurki 2005; Helander 1987. Naisilla on ollut merkittävä rooli myös kristinuskon ylläpitäjänä ja levittäjänä. Stark 1995, 229–244.
- 11 Lampela-Kivistö 2005, 95–97; Beckford 2001, 235–236; Giddens 1991, 80–88.
- 12 McGuire 2008, 55; Beckford 2001, 235–236.
- 13 Durkheim 1980.
- 14 Hacking 2009, 45; Burr 1995.
- 15 Saastamoinen & Rautio 2006, 175.
- 16 Myös uskonnolliselle yhteisölle kehittyy yhteinen, sosiaalisesti rakentunut muisti, joka auttaa rakentamaan yhteistä maailmaa ja yksilön asemaa siinä. Davie 2000, 30–33.
- 17 Davie 2000, 30–33. Ks. yksilön sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta Berger & Luckmann 1994.
- 18 Hervieu-Léger 1998, 216–217.

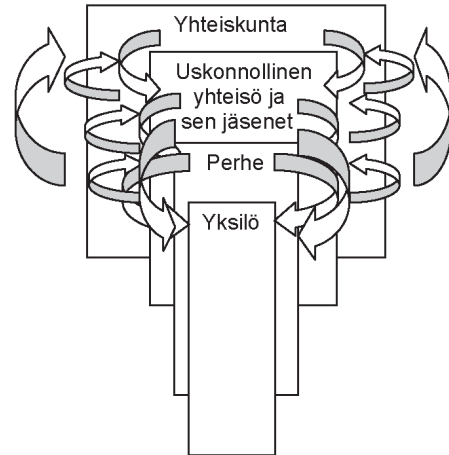
ja uskonnollinen käyttäytyminen edelleen siirtyvät vanhemmilta heidän lapsilleen ja erityisesti lastenlapsille.¹⁹ Tässä tutkimuksessa selvitän uskonnollisen sosialisatiion toteutumista vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä, joka on vahva uskonnollinen ympäristö.

Uskonnollinen sosialisatio on monitahoinen tapahtuma (Kaavio 1), johon vaikuttavat useat eri tekijät, joista perhe on kaikista tärkein. Sosialisatioprosessissa ylempi taso jo rajaa alemman tason vaikutuksia. Yhteiskunta vaikuttaa sekä uskonnollisen yhteisön että perheen ja sen jäsenten mahdollisuuksiin olla ja toimia. Demokraattisessa maassa suunta on myös toiseen suuntaan.²⁰

Suomessa suhtaudutaan myönteisesti uskontoihin ja luterilainen elämänmuoto tukee uskonnon vaikutusta.²¹ Suomalainen saa vapaasti harjoittaa valitsemaansa uskontoa ja hän saa kuulua valitsemaansa uskonnolliseen yhteisöön. Uskonnollisen yhteisön opilliset painotukset ja moraalisäännöt vaikuttavat siihen kuuluvien jäsenten ja heidän perheittensä omaksumiin arvoihin ja käyttäytymismalleihin sekä sosiaalisiin rooleihin, jotka perhe siirtää lapsiinsa.²²

Ennen kuin yksilö pääsee vapaasti valitsemaan omaa tapaansa elää ja uskoa, hän siis käy läpi sosialisatioprosessin, joka alkaa hänen kohdallaan perheessä tapahtuvasta primaarisosialisatiosta. Aiemmat tutkimukset osoittavat lapsuuden perheen roolin merkittävyyden erityisesti uskonnollisessa sosialisatiossa. Uskonnollista sosialisatiota pidetään onnistuneena, kun lapsi omaksuu vanhempiensa arvo- ja uskomusmaailman samastumalla vanhempiinsa ja omaksumalla heidän roolimallinsa.²³ Tämä sosiaalistuminen tapahtuu yleensä tiedostamattomasti ja poikkeaa siten uskonnollisesta kasvatukselta, joka on tietoista toimintaa, ja jota perheessä myös toteutetaan.²⁴ Ensimmäiset välineet oman uskonnollisuutensa rakentamiseen yksilö saa siis omassa lapsuuden perheessään. Yksilön uskonnollisuudella puolestaan on merkittävä yhteys hänen moraalikäsitteisiinsä erityisesti perhe- ja seksuaalietiikan kysymyksissä, jotka kuuluvat tämän tutkimuksen aihepiiriin.²⁵

Koska sosialisatio on enemmänkin omassa elinympäristössään olevien vaikutteiden omak-

Kaavio 1. Vuorovaikutuksen monitahoisuus uskonnollisessa sosialisatiossa.

sumista²⁶ eikä niinkään tietoista kasvatusta, joka edellyttäisi tietoisia vaikuttamispyrkimyksiä, sen reaaliaikaisen toteutumisen tutkiminen on hankalaa ja edellyttäisi sosialisatioprosessin pitkäaikaista havainnointia. Tässä tutkimuksessa tarkastelen sosialisatiion seurauksia eli merkityksellisten toisten vaalimien uskomusten, asenteiden ja elämäntapojen ilmenemistä tutkittavien arvoissa ja uskomuksissa heidän tehdessään elämänvalintojaan. Katson elämänvalintojen kertovan sen sosialisatiion heikkoudesta tai voimakkuudesta, jonka kohteena lapsi ja nuori on lapsuudenperheessään ja uskonnollisessa yhteisössään.

TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA AINEISTO

Tarkastelen tässä artikkelissa uskonnollisen sosialisatiion ilmenemistä siinä, miten vanhoillislestadiolaisen liikkeen sukupuoleen ja sukupuolimoraaliin liittyvät näkemykset näkyvät nuorten naisten näkemyksissä ja miten ne ohjaavat heidän elämänvalintojaan tilanteessa, jossa he ovat joko juuri avioituneet tai juuri avioitumassa. Uskonnollisen sosialisatiion vahvuudesta kertoo, missä määrin he hyväksyvät tai kyseenalaistavat vanhoillislestadiolaisuuteen kuuluvat uskomukset, arvot, asenteet ja käyttäytymisnormit. Tutkimusongelmaani etsin vastausta seuraavien kysymysten avulla:

1. Miten sukupuoleen, sukupuolimoraaliin ja ehkäisyyn liittyvät arvot ja käyttäytymisnormit, joita vanhoillislestadiolaisen liikkeen jäsenen odotetaan elämässään toteuttavan, näkyvät haastateltavien käsityksissä, valinnoissa ja niiden perusteluissa heidän siirtymissään avioavaimon rooliin?
2. Kuinka sitoutuneita haastateltavat ovat liikkeen naisen rooliin kohdistuviin odotuksiin, mitä ne heille merkitsevät, ja onko heidän kokemusmaailmassaan nähtävissä avautumista sallivampaan, yksilön valinnanvapautta arvostavaan suuntaan?

Tämä tutkimus on osa avioliittoon vihkimisen merkitystä käsittelevää tutkimusta, jota varten olen syvähaastatellut keväällä 2011 viittä (5) vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen kuuluvaa nuorta naista.²⁷ Haastatellut ovat iältään 20–32-vuotiaita, haastatelluhetkellä juuri avioliiton solmineita tai kohta haastattelun jälkeen sen solmivia, vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvia, pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta eri puolilla Suomea asuvia naisia. Aineiston olen analysoinut laadullisella sisälönanalysilla aineistolähtöisesti.

Vaikka haastateltavia on vain viisi, on aineisto hyvin homogeeninen.²⁸ Yhden haastateltavan vastaukset rikkovat joissakin kohdin tuota homogeenisuutta, mutta muutoin samat asiat toistuvat lähes jokaisen haastateltavan kokemuksissa. Koska vanhoillislestadiolaisia naisia koskevat aiemmat tutkimukset antavat tukea tutkimustuloksilleni, voidaan tuloksia aineiston pienuudesta huolimatta pitää luotettavina, joskaan ei yleistettävänä. Tutkijana minulla on myös sisäpiirin tietoa tutkimuskohteistani, sillä olen syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen, tosin liikkeen jo rippikouluiässä jättänyt. Sen uskonnollinen kulttuuri on minulle tuttu lapsuudestani ja myös siksi, että suurin osa suvustani kuuluu yhä liikkeeseen. Vaikka sisäpiiriläisyydestäni on jo kymmeniä vuosia, se auttaa minua ymmärtämään haastateltaviani syvällisesti. Vaikka en tuntenut haastateltaviani, tuntui osa heistä tietävän taustani ja siitä syystä ilmoittautuneen tutkimukseen.²⁹ Haastateltavat siis luottivat minuun taustani vuoksi ja pari haastateltavaa kertoikin luottavansa

siihen, että ymmärrän heitä paremmin kuin täysin ulkopuolinen. Katson liikkeen sisäisen tuntemisen tässä tutkimuksessa vahvuudekseni.

Tarkastelen sosialisatiota uskonnollisen yhteisön ja perheen tasolla, koska uskonnollinen yhteisö on vaikuttanut perheeseen ja perhe nuoreen. Paneudun sekä yhteisön että perheen näkökulmasta siihen, miten liikkeen edustamat arvot ja käsitykset ilmenevät tutkittavien valinnoissa ja siinä, miten he rakentavat omaa identiteettiään vanhoillislestadiolaisina naisina modernin yhteiskunnan jäseninä.

Noudatan tutkimustulosten käsittelyssä kronologista järjestystä. Tarkastelen ensin seurustelu- ja kihlauseikaan liittyviä seksuaalieettisiä ja moraalisia käsityksiä. Seuraavaksi käsittelem naisten haaveita vaimona ja äitinä olemisesta sekä ammattiin liittyviä näkemyksiä. Jokaisen aihepiiriin yhteydessä tarkastelen haastateltavien käsitysten yhtenevyyttä vanhoillislestadiolaisen liikkeen opin kanssa. Lopuksi tarkastelen tutkimustulosten merkitystä vanhoillislestadiolaiselle liikkeelle.

19 Voasin (2012) mukaan uskonnollinen sosialisatio ilmenee vahvimmin kolmannessa sukupolvessa. Tämä tutkimustulos perustuu International Social Survey Programmen (ISSP) aineistoon, jota on kerätty vuosina 1991, 1998 ja 2008.

20 Kuusisto 2011, 60–62.

21 Ketola, Kääriäinen & Niemelä 2007, 82–84.

22 Kuusisto 2011, 60–62.

23 Ks. esim. Voas 2012; Kuusisto 2011; Wuthnow 1999; Sherkat 1998.

24 Ks. Siljander 1997, 7–13.

25 Salomäki 2010, 323.

26 Sosialisatiota voisi verrata marinadiliemessä maustumiseen.

27 Hain haastateltavia *Päivämiehessä* maaliskuussa 2011 julkaistulla ilmoituksella, jonka teksti kuuluu: ”Tule mukaan haastattelututkimukseen, jossa selvitetään kirkollisen avioliittoon vihkimisen merkitystä naiselle, jonka elämänvalintoihin eivät uskonnollisen vakaumuksen vuoksi kuulu esiviolliset suhteet eikä avioliitto. Tutkimukseen osallistuvien anonyymiteetti turvataan ja kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisina.”

28 Vanhoillislestadiolaisia isä koskevan tutkimuksen aineisto on tutkijan mukaan myös hyvin homogeeninen. Ruokokoski 2007, 35.

29 Sukunimeni Lampela oli heille tuttu, koska edesmenneet isäni ja vanhin veljeni ovat olleet liikkeen maallikkosaarnaajia.

RAKASTUNUT "KIUSAUKSISSA"

Nuoren seksuaaliseen käyttäytymiseen vaikuttavat niin vanhemmat, kaveripiiri kuin se uskonnollinen yhteisö, johon nuori kuuluu.³⁰ Seksuaalieettiset kysymykset tulevat ajankohtaisiksi ja konkreettisiksi erityisesti murrosiässä ja niihin vaikuttavat vanhemmilta omaksuttujen käyttäytymismallien lisäksi vahvimmin toisen vaiheen sosialisointiin kuuluvat merkittävät toiset, joita ovat esimerkiksi kaveripiiri ja uskonnollinen yhteisö. Nuoren seksuaalieettisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaa vahvimmin oma kaveripiiri. Se vaikuttaa suuresti jopa siihen, milloin nuori aloittaa sukupuolielämän.³¹

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä oman viiteryhmän merkitys yhteisöön ja sen sääntöihin juurruttajana korostuu, koska lasten ja nuorten ystäväpiiriin kuuluu etupäässä vain samaan liikkeeseen kuuluvia nuoria. Ystävien valinta oman liikkeen piiristä on helppoa, koska raja meihin ja muihin on selkeä ja lapsetkin tietävät, ketkä ovat "uskomassa" ja ketkä "epäuskoisia".³² Liikkeessä on paljon nuoria ja he toimivat yleensä ryhmissä tai porukoissa, kuten haastateltavat asian ilmaisivat. He kertoivat, että seurustelu aloitetaan yleensä vasta sitten, kun on tutustuttu kunnolla ja ihastuttu, kenties jopa rakastuttu toiseen kaveriporukassa. Seurusteluun suhtaudutaan vakavasti ja sen päämääränä on avioituminen. Haastateltavat myös uskoivat, että suhde rakentuu kestäväälle pohjalle, kun tuntee toisen hyvin jo ennen seurustelua.

-- me oltiin samalla rippikoululeirillä isosina, niin siellä sitte semmonen, en minä ihastunut, mutta kuitenkin hän oli erilainen kuin muut ja jännitti olla hänen kanssaan. Siinä oli jotain... välillä niinku jotain erityistä, niin sitte alkoi vähitellen tulla tekstiviestejä ja sitten lopulta oltiin netin välityksellä yhteyksissä (nauraa tätä tietoliikenteen roolia) ja sitten alettiin... meillä oli samoja kavereita, alettiin oleen kaveriporukassa, sitä kautta sitte, sitte oltiin kahestaan ja aika lyhyessä ajassa sitte... (H3.)

On tosi iso juttu, että uskovaissa perheessä tai niinku nuorissa, että tutustuminen lähtee niinku henkiseltä tasolta. Sitten kun on kypsää ja tuntuu henkisesti niin hyvältä, niin sitten halutaan mennä naimisiin -- Se hen-

kinen puolikin täydenty, kun fyysinen suhde alkaa. (H2, haastatteluvaiheessa häät ovella.)

Haastateltavien vastauksissa tuli esille myös, että liikkeen piirissä on tapana mennä naimisiin nuorena.³³ Liikkeen kulttuuri kannustaa avioitumaan nuorena, koska siten nuori välttyy kiusauksilta joutua esiaviollisiin suhteisiin.³⁴ Jokaisen tähän tutkimukseen osallistuvan ystäväpiirissä oli paljon kavereita mennyt naimisiin parikymppisinä eli siis hyvin nuorina, kun vertaa siihen, missä iässä suomalaiset keskimäärin avioituvat eli vähän yli 30-vuotiaina.³⁵ Huomionarvoista on seuraavassa aineistonäytteessä mainittu "meikäläisten kulttuuri", joka viittaa viiteryhmän vahvaan rooliin valinnoissa.

Tässä on toki se, että tämä, että meikäläisillä tämä kulttuuri on tämä, että mennään aika nuorena naimisiin, ei sitä oo ees aatellu, että se on tuntunu aika luontevalta. (H3.)

Haastateltavien moraali- ja seksuaalieettisissä näkemyksissä ilmenee selkeästi käsitys siitä, että sukupuolisuhde kuuluu vasta avioliittoon, ei seurustelu- eikä kihlusaikaan. Haastateltavat kertoivat avoimesti siitä, kuinka vaikeaa seurustelu- ja kihlusaika ovat siksi, että rakkaus ja seksuaalinen vetovoima tulevaa puolisoa kohtaan ovat luonnollisesti hyvin voimakkaat. Siitä huolimatta he kieltäytyivät esiaviollisesta sukupuolielämästä, koska halusivat astella alttarille valkoisessa puvussa valkoista huntua kantaen omatunto puhtaana.

Seurustelu-aika ja varsinkin kihlusaika oli vaikeaa, kun vetovoima toiseen oli niin kova ja pientä lipsumista väkisinkin tapahtui. Sitä piti käsitellä naisystävien kanssa. Halusin kuitenkin mennä alttarille valkoisessa puvussa neitsyenä. Rehellisyys on minulle tärkeää. (H4.)

Kyllä minä aattelen ainakin siinä mielessä, että kaikki tuommonen seksuaalisuus ja tuommonen on meille sallittua sitte, kun ollaan avioliitossa. Koko seurustelu-aika ja etenkin kihlusaika on ollut vaikeaa ja monesti on joutunut kiusaukseen. Se on auttanut, kun on voinut tyttökaverien kanssa keskustella ja saada "synninpäästön", jos on mennyt liian pitkälle (ei tarkoita yhdyntää, koska haluaa mennä neitsyenä vihille). (H2.)

Ei se oo, ei se oo helppoa. Että siis semmonen niinku meilläki uskovaisilla tullee, se että meillä ei ole seksuaalisuutta ollenkaan seurustelu ja kihlusaikana, niin kyllähän se hämmentää. (H3.)

Haastateltavien mukaan on erittäin merkityksellistä, että he voivat jakaa kokemuksiaan yhteisöön kuuluvien, samassa elämäntilanteessa olevien ystävättäriensä kanssa, jotka ymmärtävät, ovat sielunhoidollisena tukena ja Jumalan anteeksiannon välittäjinä seksuaalisten ahdistusten keskellä.³⁶ Oman viiteryhmän tuki ”kiusauksissa” osoittaa nuorten sisäistäneen liikkeen seksuaalieettiset opetukset, koska he haluavat kaikin tavoin tukea ystäviään pysymään neitsyinä alttarille asti. Haastateltavat perustelevat näkemystään Raamatulla.

No sehän pohjautuu Raamattuun, että me uskotaan siihen Raamattuun ja halutaan elää Raamatun mukaisesti, että se kuuluu siihen avioliittoon, se miehen ja naisen välinen... (H5.)

Vanhoillislestadiolaisuudessa korostetaan näkemystä, että Raamatun opetusten mukaisessa elämässä sukupuolielämä kuuluu vain avioliittoon.³⁷ Liikkeessä ei hyväksytä esiaviollisia sukupuolisuhteita, avosuhteita eikä avioliiton ulkopuolisia suhteita. Tutkimukseen osallistuneet olivat tiukkoja näiden arvojen suhteen ja perustelivat tiukkuuttaan liikkeen opin mukaisesti Raamatulla. Kaikissa Raamatun erehtymättömyyteen uskovissa uskonnollisissa yhteisöissä ollaan erityisen tiukkoja sukupuolimo-raaliin liittyvissä kysymyksissä ja tämä pätee myös vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen. Suviseuravieraista 94 prosenttia ei hyväksynyt esiaviollista seksiä eikä avosuhdetta.³⁸

PYHÄ AVIOLIITTO

Tänä päivänä länsimaisella naisella on suurempi mahdollisuus kuin aikaisempien sukupolvien sisarillaan toteuttaa omia unelmiaan ja valita itsenäisesti, millaista elämää hän haluaa elää.³⁹ Siksi kysyin haastateltavilta, millaisesta naisen elämästä he haaveilivat tai ovat haaveilleet. Heidän haaveensa olivat hyvin liikkeen perinteen mukaisia, sillä haave vaimona olemisesta oli kaikille tärkein ja seuraava-

vaksi tärkein oli haave äitiydestä. Toisaalta haavetta vaimona olemisesta ja äitiydestä on vaikea erottaa toisistaan, koska heille vaimona oleminen merkitsee yleensä myös äitiyttä. Vastaukset voivat myös vaikuttaa itsestään selviltä, kun kysymys oli nuorista morsiamista tai tuoreista aviovaimoista. Merkittävää tutkimuskysymyksen kannalta on kuitenkin, että vaimon rooli tarkoitti haastateltavien kohdalla nimenomaan aviovaimon roolia.

Avioliitto tarkoittaa mahdollisuutta perheeseen ja sukupuolielämään. Se on ainoa mahdollisuus, jos haluan olla parisuhteessa. (H4.)

Avioliitto on monen asian vakuutena ja mahdollistajana, että jos ei ole avioliittoa, niin en asu miehen kanssa yhdessä, ei ole sukupuolielämää, ei voi saada lapsia... (H1.)

Edellä olevat esimerkit kertovat kaikkien haastateltavien yhteisen kokemuksen siitä, että ellei ole avioliittoa, ei ole sukupuolielämää. Haastateltaville avioliitto merkitsi monien asioiden todeksi tulemistä heidän elämässään. He halusivat elää vanhoillislestadiolaiselle naiselle sopivaa elämää ja täyttää yhteisön odotukset. He halusivat myös elää oman henkilökohtaisen uskon ja arvojen mukaisesti, sik-

30 Salomäki 2004, 198–199.

31 Hautamäki & Hautamäki 2005, 185–186; Salomäki 2004, 198; Ross 1996.

32 Kutuniva 2007, 21; Pesälä 2004, 158.

33 Ruokokosken tutkimuksessa haastatellut vanhoillislestadiolaiset miehet olivat menneet naimisiin keskimäärin 21-vuotiaina ja tulleet isäksi keskimäärin 22-vuotiaina. Ruokokoski 2007, 29.

34 Kuusiston tutkimuksessa tuli esille sama ilmiö eli yhteisö rohkaisi ja kannusti nuoria heidän arvo- ja elämäntapa- valinnoissaan. Kuusisto 2011, 60–61.

35 Vuonna 2011 ensimmäisen kerran avioituneiden suomalaisten naisten keski-ikä oli 30,6 vuotta ja miesten 32,9 vuotta. Ensimmäistä avioliittoa solmivat ovat vuosi vuodelta yhä vanhempia. Ensimmäisen kerran avioituvien naisten keski-ikä on kohonnut runsaassa neljässä vuosikymmenessä lähes kahdeksan vuotta ja miesten hieman yli kahdeksan vuotta. Tilastokeskus 2012.

36 Myös Pesälän tutkimuksessa tulee esille perheen ja läheisten tuki ja ymmärrys sekä mahdollisuus anteeksi- antoon vanhoillislestadiolaisten suurperheen äitien elämäntilannetta tukevana tekijöinä. Pesälä 2004, 163.

37 Salomäki 2010, 344.

38 Salomäki 2010, 343, 355.

39 Lampela-Kivistö 2005, 79.

si avioliitto merkitsi heille haaveiden toteutumista ainoana sukupuolielämän toteuttamisen mahdollistajana. Kaikkien mielestä yhteisö ja oma perhe suhtautuivat hyvin myönteisesti siihen, että he menevät naimisiin, vaikka hyvin nuorenaakin. Myös puolison kuuluminen samaan liikkeeseen oli tärkeää. Kysyin, miten yhteisö suhtautuu, jos asuu avioliitossa tai onko sellaisia tapauksia. Yksi haastateltava vastasi näin:

Ei, ei ole. Tai voi olla, mutta sitten he luopuvat siitä uskostaan, sitten siinä, että... Toisaalta ei me nyt kaikkien elämää tiedetä, mitä ihmisten seinien sisällä tapahtuu eikä tarvitsekaan tietää, että ne ihmiset tietää sitten sisimmäsään, mitä tekevät. (H1.)

Haastateltavan mukaan avioliitto on siis mahdollista vain siinä tapauksessa, että luopuu uskostaan. Vastauksessa näkyy vanhoillislestadiolainen yhteisöllinen uskonnollisuus.⁴⁰ Jos joku ei elä yhteisön normien mukaan, se tulkitaan uskosta luopumiseksi, oli henkilökohtainen vakaumus mikä tahansa.⁴¹

Haastateltavat kokivat avioliiton ja aviovaimona olemisen tärkeäksi ja arvostetuksi. Muille ihmisille aviovaimon rooli osoitetaan sormessa olevien sormusten kautta. Sormusten merkitystä korosti yksi haastateltava näin:

On paljo mukavampi kulkea sormusten kanssa joka paikassa. Se niinku näyttää, että mulla on puoliso ja että on naimisissa. Se kertoo elämäntilanteesta ja... on vähän rouvaolo kun katsoo, vaikka on vielä tämmönen tytöntyl-lerö. (H3.)

Haastateltavilla oli myös vahva usko ja luottamus avioliiton kestävyteen. Avioliittoon liittyi suuria odotuksia ja sen jatkumista läpi koko elämän pidettiin itsestänselvyytenä. Avioeroa ei nähty missään tilanteessa vaihtoehtona. Oman avioliittonsa vahvuutta haastateltavat perustelivat yhteisellä uskolla ja yhteisillä arvoilla. He uskoivat liiton olevan vahvalla pohjalla, jonka päälle on turvallista rakentaa tulevaisuutta ja yhteistä perhettä. He kokivat tärkeäksi muun muassa sen, että heidän ei tarvitse pelätä puolison uskottomuutta, minkä he näkivät nykyajan avioliittojen vitsaukseksi.

– – kyllä niinku puhuttiin siitä jo kihlausaikanaki, että me sitoudutaan elämänmittaiseen avioliittoon ja eihän se toimi ilman uskollisuutta. (H3.)

Uskotaan sammaan asiaan. Kyllä se rakentaa sitä avioliittoa varmasti. Jos puoliso ei olisi uskovainen, niin eihän se avioliitto olisi yhtä turvallinen sitte... että usko tuo meille sen, että me ei hyväksytä sitä, että ei voi olla uskollisia, että jos toinen ei olisi uskovainen, niin sitten se voisi olla uskonon. (H2.)

Tämän tutkimuksen haastateltavat kokivat, että tuleva puoliso ja avioliitto on heille Jumalan lahja ja ainoa sukupuolielämän toteuttamisen mahdollistaja. Siksi heidän ei tarvitse ajatella puolison olevan koskaan uskonon. Haastateltavien uskoa ja luottamusta avioliittoon tukevat Pesälän tutkimukseen osallistuneiden lestadiolaisten perheenäitien kokemukset, joiden mukaan vanhoillislestadiolaiset arvot luovat aviosuhteeseen turvallisuutta. Avioliitto koettiin Jumalan johdatukseksi, lahjaksi ja pyhäksi. Lisäksi keskinäinen anteeksianto oli avioliiton suuri voimavara.⁴² Myös Salomäen tutkimuksen tulokset antavat tukea tälle luottamukselle, koska 97 prosenttia suviseuravieraista ei hyväksynyt avioliiton ulkopuolista seksisuhdetta.⁴³ Raamattuun vedoten liikkeessä korostetaan voimakkaasti avioliiton erottamattomuutta. Avioliitto nähdään pyhänä, Jumalan asettamana miehen ja naisen liittona. Vaikka avioero ja uudelleenavioituminen ovat suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin yleisiä, vanhoillislestadiolaiset eivät jäsenilleen niitä hyväksy. Ainoastaan leski voi avioitua uudelleen.⁴⁴

Aviovaimon sosiaaliseen rooliin kuuluvat, roolin mukaiseen käyttäytymiseen liittyvät, yhteisön vaalimat moraalisisänsäntöt oli omaksuttu hyvin. Tuloksen voi ajatella johtuvan siitä, että kysymys on nuorista morsiamista. Kuitenkin se kertoo myös vanhoillislestadiolaisten arvojen omaksumisesta. Liikkeessä korostetaan avioliittoa Jumalan asettamana pyhänä liittona ja siksi sellaisena, josta ei voi erota.⁴⁵ Salomäen tutkimuksessa 82 prosenttia vanhoillislestadiolaisista ei hyväksynyt avioeroa. Lisäksi neljännes naisista ja kaksi viidestä miehestä ei pitänyt avioeroa hyväksyttävänä missään tilanteessa.⁴⁶

YHTEISÖLLINEN ÄITIYS

Kysymykseen elämän unelmista neljä viidestä haastateltavasta vastasi elämänsä suurimpana unelmana olevan paitsi vaimoksi myös äidiksi tuleminen. Heille mies ja lapset eli oma perhe olivat tärkeämpiä kuin oma ammatti tai uran luominen. He kytkivät vaimona ja äitinä olemisen selkeästi yhteen todeten, että ilman vaimoksi tulemistä ei voi tulla äidiksi. He totesivat, että äidiksi tuleminen tuntui heistä luonnolliselta siksikin, että he olivat tottuneet hoitamaan joko pienempiä sisaruksiaan tai vanhempien sisarustensa lapsia. Vauvat ja pienet lapset kuuluivat luonnollisena osana heidän elämäänsä.

Minä olen haaveillut semmoisesta perhe-elämästä, että mulla olisi lapsia. Minä niin hirveästi rakastan lapsia, oon hoitanut paljon sisarustenkin lapsia, ne on mulle tosi tärkeitä – –. (H2.)

Oon haaveillu siitä, että mulla olisi lapsia ja saisin olla kotona niiden kans, eikä tarttis mennä töihin. (nauraa). (H5.)

Äidin roolin on vahvimmin omaksunut haastateltava, joka oli ryhtynyt sijaisäidiksi ennen vaimon rooliin astumista, koska oli ajatellut, ettei hänestä koskaan tule kenenkään vaimoa. Hän tahtoi siitä huolimatta olla äiti.

Minä olen aina ollut sellainen hyvin lapsikeskeinen ihminen... en muista enää tarkkaan, mutta että luultavasti ainakin puolet elämästä. Että jos ei tuu perhettä tavallista tavalla, niin yritetään saada se vähän erilaisemmalla tavalla.⁴⁷

Haastateltavien kohdalla näkyi selkeästi ja vahvasti äidin roolin ihannointi ja halu samastua siihen. Lapsuudenperheessä ilmenevien roolien omaksuminen tapahtuu sosialisoinnin ensimmäisessä vaiheessa mallioppimisen ja samastumisen kautta.⁴⁸ Tytölle äiti on yleensä ensimmäinen roolimalli, johon samastutaan ja jonka käytös omaksutaan ja sitä matkitaan nukkeleikeissä. Tämän rinnalle tulee myöhemmin muita naisen elämään liittyviä roolimalleja, kuten esimerkiksi erilaisiin ammatteihin

liittyviä rooleja, kilpailemaan äidin roolin kanssa. Haaveet äitiydestä ovat siis ymmärrettäviä, kun tarkastellaan, millaisessa ympäristössä haastateltavat ovat kasvaneet .

Oon tottunut siihen, että on ihan pieniä perheessä. (H3.)

Meitä on 13 lasta yhteensä ja minä olen toiseksi nuorin ja kymmenen on mennyt naimisiin ennen minua. – – mun vanhemmillä on 51 lastenlasta. (H2.)

Kaikki ovat kasvaneet isoissa lapsiperheissä ja ovat tottuneet siihen, että perheessä on pieniä lapsia.⁴⁹ Heidän elämäntilanteissaan ainoa perhemalli on monilapsinen perhe, joka taas monelle nykyajan ihmiselle on outo asia. Vauvanhoitokaan ei välttämättä ole tämän päivän yksi- tai kaksilapsisessa perheessä kasvaneelle millään tavoin tuttua. Vanhoillislestadiolainen, yhteisöllinen ja perhekeskeinen elämäntapa on poikkeava verrattuna ympäröivän yhteiskunnan yksilökeskeiseen elämäntapaan.⁵⁰ Yksi haastateltava perustelee omia kotiäitihaaveitaan seuraavasti:

Kun on ite saanu kokea sen, kun äiti on ollut kotona kahdeksantoista vuotta, silloin kun me oltiin pikkuisia. Se oli ihanaa, kun ruuat oli valmiina kun me tultiin kotiin, kun

40 Ks. yllä; vrt. Salomäki 2010.

41 Viime aikoina on tullut julki, että vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluu myös ihmisiä, jotka ovat agnostikkoja ja jopa ateisteja; ks. Naatus 2012, ”Vanhoillislestadiolainen ateisti: Jumalan terve!”. Näille ihmisille vanhoillislestadiolaisuus näyttää olevan enemmän kulttuurikysymys kuin omakohtaiseen uskoon liittyvä kysymys.

42 Pesälä 2004, 163.

43 Salomäki 2010, 343. Uskottomuus avioliitossa on siis vielä tuomittavampaa kuin esiaviollinen seksi ja avosuhteet, joita ei hyväksynyt 94 prosenttia suviseuravieraista.

44 Salomäki 2010, 344–345.

45 Ruokokosken tutkimuksessa tulee myös esille ajatus siitä, että vanhoillislestadiolaiselle avioliitto on Jumalan erityisessä suojeluksessa. Uskonnollisuus vahvistaa avioliittoa. Ruokokoski 2007, 35–36.

46 Salomäki 2010, 343.

47 En käytä tässä mitään koodia, koska haastateltava voidaan sen perusteella tunnistaa ja hänen myöhemmät kommenttinsa eivät olisi enää anonyymejä.

48 Berger & Luckmann 1994, 87–90.

49 Kaikki haastateltavat ovat kasvaneet perheissä, jossa on nykytappuun mukaan paljon (5–13) lapsia.

50 Ks. Hintsala 2010, 230.

äiti oli kotona, eikä tarvinnu mihinkään hoitoon mennä, että minä koin sen tärkeänä. (H5.)

Haaveisiin äitiydestä näyttää siten vaikuttavan ensisijaisesti kodissa saatu roolimalli ja se, mihin haastateltavat ovat omassa lapsuuden perheessään tottuneet. Myös Pesälän tutkimukseen osallistuneet äidit olivat suurperheissä kasvaneita. Hekin olivat lapsuudesta saakka haaveilleet saavansa paljon lapsia eivätkä olleet osanneet ajatellakaan toisenlaista perhemallia kuin suurperhe. Pesälä tulkitsee tämän johtuvat paitsi lestadiolaisista arvoista myös siitä, mihin on lapsuuden perheessä totuttu. Hän toteaa, että vanhoillislestadiolaisille naisille kokemus itsestä äitinä tulee sosiaalisena perimänä.⁵¹ Kutuniva puhuu vanhoillislestadiolaisten naisten yhteisöllisestä äitiydestä.⁵² Kysymys on siis lapsuusperheessä tapahtuneesta sosialisatiosta ja äidin sosiaalisen roolin omaksumisesta.

Yksi haastateltava ei kuitenkaan ollut koskaan haaveillut äidin roolista. Hän oli ollut jo ennen avioliittoon astumista hyvin itsenäinen ja riippumaton eikä nähnyt itseään perinteisenä äitihahmona.

Monet minusta aiemmin kiinnostuneet miehet eivät ole voineet hyväksyä riippumattomuuttani ja sitä ettei minusta saa pullantuoksuista kotiäitiä. Olin jo valmistautunut elämään yksin, mutta sitten rakkaus tulikin elämäni. Minulle on tärkeää, että mieheni hyväksyy minut juuri sellaisena kuin olen, ei perinteisenä naisena ja äitihahmona. (H4.)

Haastateltavan lapsuudenperheessä oli lestadiolaisen mittapuun mukaan vähän lapsia, eikä hän ollut omaksunut perheenäidin roolia omakseen.⁵³ Lapsuudenkodissa häntä oli kannustettu hankkimaan koulutusta ja hyvä ammatti, joka olikin hänelle hyvin tärkeä. Tämän haastateltavan kokemus kertoo jotain myös vanhoillislestadiolaisten nuorten miesten nuoriin naisiin kohdistamista odotuksista, vaikka yhden naisen kokemuksen perusteella ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Myös miesten naiselle antama rooli on äidin rooli. Elämänkumppania etsiessään he etsivät samalla myös lapsiperheelleen äidin rooliin sopivaa puolisoa.

Ruokokosken tutkimuksessa tulee esille vanhoillislestadiolaisuudessa vallalla oleva kotiäitiys- ja

mieselättäjäyyskulttuuri, johon kuuluu vahva, perheensä elättävä isä ja huolehtiva, kodin sydämenä toimiva äiti. Äidin yksilölliset toiveet ja oma etu sekä kodin ulkopuolinen palkkatyö nähdään uhkana perheen hyvinvoinnille.⁵⁴ Ruokokoski pohtii, suojeleeko suurperhe äitiä työssäkäynniltä vai isää äidin työssäkäynniltä.⁵⁵ Suurperheen äitiys on nykypäivän yhteiskunnassa poikkeavaa ja sitä on tutkittu jonkin verran viime aikoina.⁵⁶ Pesälän mukaan vaimouden ja äitiyden malli ja identiteetti rakentuu sukupolvelta toiselle siirtyvän kotityötaidon kautta.⁵⁷

Äitiyden haaveisiin liittyy luonnollisesti myös kysymys ehkäisystä. Kaikki haastateltavat totesivat, että lapsia saa tulla niin paljon kuin on tullakseen. Toiset haastateltavat odottivat innolla äidiksi pääsyä ja toisille se tuntui olevan vain jotakin, jota ei voi avioliiton solmimisen jälkeen välttää.

En mitenkään erityisesti 'halua' lapsia, mutta tietenkin niitä saa tulla, jos on tullakseen. (H4.)

– – että, mitä jos on joskus äiti ja muuta, niin ei sitä voi esimerkiksi tietää tai tietää, miten asiat sitte kokkee tai minikälaista se on olla oikeasti äiti, että siihen ei pysty sillain valmistautumaan, mutta ollaan valmiita vastaanottamaan niin monta lasta kuin tulee. (H2.)

Haastateltavat totesivat siis, että lapsia saa tulla tai niiden pitää antaa tulla, vaikka kaikki eivät niitä erityisesti halunneetkaan. Erityisesti yksi haastateltava kertoi lapsen odottamisen ja synnyttämisen aiheuttavan hänelle terveysriskin. Siitä huolimatta hän oli valmis ottamaan vastaan ne lapset, jotka tulevat. Toinen, yli 30-vuotias morsian toteaa:

– – minä pärjään kyllä, vaikka tulisi sata lasta... mutta kuitenkin... niin ollaan oltu hirveän kiitollisia kuitenkin, että ollaan näin vanhoja ja että ollaan ehditty nähdä sitä elämää monelta kantilta tässä vaiheessa, että ei sitä nyt harmitella että ois se mun – – (nopeasti ääni nousee ja vaihtaa aihetta) (H1.)

On ymmärrettävää, että haastateltavat ovat elämänsä tässä vaiheessa eli avioliiton kynnyksellä tai siihen juuri astuneina sitä mieltä, että lapsia saa tulla niin monta kuin tulee. Heidät, kuten jokainen uusi suku-

polvi, on sosiaalistettu omaksumaan ne käyttäytymistavat, joita yhteisössä pidetään hyväksyttävänä. He ovat oppineet tavoittelemaan yhteisön hyvinä pitämiä arvoja ja normeja ja oppineet tietämään, millaista elämäntapaa yhteisö heiltä odottaa.⁵⁸

Ehkäisykysymys on liikkeessä nostettu luovuttamattomaksi opilliseksi kysymykseksi, joka Seppo Lohen mukaan kytkeytyy ensimmäiseen uskonkappaleeseen.⁵⁹ Lapset nähdään avioliiton tavoin Jumalan lahjana ja siksi ehkäisyn käyttämisen katsotaan olevan Raamatun opetuksen vastaista. Ehkäisykielto aiheuttaa kuitenkin lähes joka vuosi synnyttävälle äideille suuria terveydellisiä ja taloudellisia rasitteita. Siksi esimerkiksi etnisten lestadiolaisten Omat polut -blogeissa on kritisoitu liikkeen ehkäisykieltoa ja sen perustelua Raamatulla.⁶⁰

Vanhoillislestadiolaisuus edustaa johtajiensa mukaan ”perheen kristillisyyttä”, jossa äidit ovat merkittävässä roolissa perheen kasvattajina. Koko yhteisö arvostaa äitiyttä, sillä isot perheet takaavat liikkeen jatkuvuuden, koska vanhoillislestadiolainen liike kasvaa nimenomaan sisältäpäin. Lohen mukaan vanhoillislestadiolaisuus katoaisi viidenkymmenen vuoden sisällä, jos säännöstelemättömyydestä luovuttaisiin.⁶¹ Vanhoillislestadiolainen liike onkin Salomäen mukaan muuttunut herätyskristillisyydestä kasvatuskristillisyydeksi.⁶²

HAAVEET OMASTA AMMATISTA

Lapsuudenperheessä omaksutaan paitsi kotiäitinä olemisen malli, myös äidin kodin ulkopuolella työssä käymisen malli. Koska naiset synnyttävät lähes joka vuosi, he eivät voi osallistua täysipainoisesti työelämään, vaan ovat usein kotiäitejä lasten ollessa pieniä ja palaavat työelämään, kun perhetilanne sen sallii. Äiti toimii roolimallina myös siinä, että nainen voi yhdistää perheen ja oman ammattinsa. Haastattelutilanteissa ei tullut kaikkien kohdalla esille, olivatko haastateltavien äidit työelämässä vai kotiäitinä. Yksi haastateltava, joka oli perheensä nuorin, kertoi äitinsä palanneen sairaanhoitajan työhönsä lasten kasvettua aikuisiksi. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin joko kouluttautumassa ammattiin tai jo sellaisen itselleen hankkineet. Yksi haastateltava toimii vanhoillislestadiolaiselle naiselle epätyypillisessä ammatissa. Kaikkien muiden

ammatit tai ammattihaaveet liittyivät opetus- tai hoiva-alaan.⁶³ Ammatinvalinnoissa näkyi perheen vaikutus, mutta myös vanhoillislestadiolaisen liikkeen naisille antama rooli lasten ja nuorten kasvatustajina ja opettajina.⁶⁴

Kaikilla haastatelluilla oli yhtä lukuun ottamatta ylioppilastutkinto ja kahdella kokemusta au pairina olemisesta Englannissa. Siellä haastatellut olivat tehneet heille tuttua lastenhoitotyötä, mutta toisenlaisessa, ei-lestadiolaisessa ympäristössä. Työ oli ollut kummankin mielestä helppoa, kun perheissä oli ollut vain kahdesta kolmeen lasta.

Mää olin silloin vasta 17-vuotias, niin aika huoletonta, semmosta tyttöelämää (naurahtaa) että ihan niinku semmonen... vaihtelua elämään se toi. Siinä perheessä oli kolme tyttöä ja ne oli koulussa, mää sitten päivät olin, vein ne kouluun ja hain koulusta ja iltasin olin niitten kanssa. – oppihan siinä kulttuurista ja englantilaisen perheen tavoista ja ehkä niinku luonteesta ja elämäntyylistä. (H3.)

Viidestä haastateltavasta kaksi oli vielä ilman ammattia ja kolme oli jo työelämässä mukana. Yksi

51 Pesälä 2004, 161–162; ks. myös Ruokokoski 2007, 24.

52 Kutuniva 2007.

53 Pesälän tutkimukseen osallistui myös naisia, jotka eivät kokeneet kutsumusta äidiksi. He olivat kasvaneet pienissä perheissä eivätkä kokeneet olevansa äitityyppisiä. Pesälä 2004, 161.

54 Ulkomaalaisia naisia koskevassa tutkimuksessani tuli esille naisten Suomessa kokema ansiotyön ja äitiyden yhdistämisen repiivys, minkä vuoksi kotiäitiys ulkomailla oli heille haluttu elämänmuutos. Lampela-Kivistö 2005, 122.

55 Ruokokoski 2007, 45, 49.

56 Ks. Hintsala 2010; Toivio 2008; Kutuniva 2003 ja 2007; Manner 2006.

57 Pesälä 2004, 162.

58 Ks. Saaristo & Jokinen 2009, 78–79.

59 Lohi 2009.

60 <http://freepathways.wordpress.com/>, katsottu 18.6.2012. Suurperhe-elämä ja ehkäisy puhuttavat myös Kotimaa24.fi-verkkosivustolla, katsottu 27.9.2012.

61 Lohi 2002.

62 Salomäki 2010, 55.

63 Myös Ruokokosken (2007, 30) tutkimukseen osallistuneiden miesten puolisoilla mahdollinen koulutus ja työtausta liittyivät naisvaltaisiin aloihin ja tyypillisiin koulutustausta oli lähihoitajan koulutus.

64 Liikkeessä korostetaan äidin roolia perheen kristillisyyden ylläpitäjänä. Voitonon 2012.

työelämässä olevista haastateltavista asetti oman uransa etualalle, mutta kaksi heistä olivat valmiita jäämään kotiäidiksi, jos perhetilanne niin vaatii.

– en, en oo uranainen, vaikka tykkään opiskelusta ja tuosta alastakin (on töissä hoiva-alalla) hirveesti... jos vain rahatilanne on semmonen, että pystyn olemaan kotona niitten [lasten] kans, niin ilman muuta oon. (H5.)

– oon monesti nauranukki, että ku nykyään on monella naisella tavoitteena kouluttautua ja päästä hyviin asemiin, niin minä oon sitte tämmöinen. – Kyllä minäkin tietenkin haluan oman ammatin, mutta mulle ei ole mikään haaste, että etenen jonnekin korkealle, vaan enempi ki, että mulla on se oma perhe ja – (H2.)

Vaikka haastateltavien äitien työ- ja ammattihistoriat eivät tulleet haastatteluissa esille, niin perheessä saatu malli on kuitenkin nähtävissä haastateltavien suhtautumisessa ammatillisiin kysymyksiin. Mitä enemmän lapsuudenperheessä on lapsia, sitä enemmän haastateltavilla oli kotiäitiyteen liittyviä haaveita ja vähemmän kodin ulkopuolella työskentelemiseen. Haastateltujen H1 ja H2 lapsuudenkodeissa on yli kymmenen lasta, muiden lapsuudenkodeissa alle kymmenen. Vähiten lapsia on haastateltujen H3 ja H4 perheissä. Heillä on selkeät urasuunnitelmat ja halu olla töissä lasten syntymän jälkeenkin. Oma työ on äidinroolia tärkeämpi haastateltavalle, joka ei aio missään tapauksessa jäädä kotiäidiksi.

Jos vanhoillislestadiolaisella naisella ei ole ammattia hänen mennessään naimisiin, joskus opiskelu jatkuu lasten synnyttämisen ohella tai vastasitten, kun synnyttämiskä on ohitettu. Nuorena äidiksi tuleminen ja monet peräkkäiset raskaudet siirtävät äidin omien haaveiden toteutumisen kauas tulevaisuuteen.⁶⁵ Vanhoillislestadiolaisten nuorten naisten elämä muotoutuu siis toisin kuin useimpien valtakulttuuriin kuuluvien suomalaisnaisten elämä, johon kuuluu pidennetty nuoruus ja perheen perustamisen siirtäminen mahdollisimman pitkälle.⁶⁶

POHDINTA

Tutkimuksen lähtökohtana oli kysymys, mikä saa nykyaikaisen nuoren naisen tekemään elämässään sellaisia valintoja, jotka johtavat kenties koko suku-

kypsän ajan kestäväan raskauksien sarjaan ja suurperheen äitiyteen. Postmodernissa ajassa kuitenkin korostetaan yksilön vapautta elämänvalintojen ja identiteetin määrittelyn suhteen. Olen tarkastellut tässä artikkelissa, mitkä tekijät ovat saaneet haastateltavat toimimaan ja tekemään elämäänsä koskevia merkityksellisiä valintoja ulkopuolisen silmin katsottuna yhteisön vaatimusten mukaan, kun samanaikaisesti suomalaisten arvomaailmassa yksilön asema ja oikeudet suhteessa yhteisön vaatimuksiin ovat vahvistuneet.⁶⁷ Lähdin etsimään vastausta uskonnollisesta sosialisatiosta.

Tutkittavien elämänvalintoja näyttää selittävän ennen kaikkea vanhoillislestadiolaisen liikkeen vahva yhteisöllisyys. Vahvan yhteisön tunnuspiirteisiin kuuluu jäsenten sitoutuminen yhteisön oppiin ja käyttäytymisnormeihin, jotka tutkittavat olivat omaksuneet jo yhteisöön kuuluvassa lapsuuden perheessä. Niihin on liittynyt vahva tunnelataus ja mallit on omaksuttu kyseenalaistamatta. Sitä, kumpi on vaikuttanut enemmän, yhteisö vai oma perhe on vaikea erottaa, koska yhteisö on vaikuttanut perheeseen ja perhe on noudattanut kasvatukseensa yhteisön oppeja. Lapsuuden perheessä saatu kasvatusta on joka tapauksessa merkittävin myös uskonnolliseen arvomaailmaan vaikuttava sosiaalinen tekijä.

Tutkittavien seksuaalieettiseen käyttäytymiseen vaikutti sekä sitoutuneisuus uskonnolliseen yhteisöön että oma uskonnollisuus. Merkittävä tuki liikkeen edellyttämien seksuaalinormien toteuttamiselle oli myös liikkeen piirissä toimivilla nuorten ryhmillä, jotka mahdollistivat tutustumisen vastakaiseen sukupuoleen, sekä läheisillä, saman uskon jakavilla ystäväillä, joiden kanssa omia kokemuksia jaettiin. Sukupuolieettisten normien ja käyttäytymisen toteutumisen näkökulmasta merkittäviä toisia sosialisatiiossa olivat perhe ja samaan yhteisöön kuuluvat ystävä- ja kaveripiirit. Rajaavana tekijänä toimi myös sosiaalinen kontrolli, joka suosi seurustelua vain liikkeeseen kuuluvien kanssa. Tutkittavat noudattivat liikkeen edellyttämiä käyttäytymisnormeja ja seksuaalieettisiä moraalisaantöjä, vaikka kokivat sen ajoittain vaikeaksi. Näyttää siltä, että yhteisön asettamat vaatimukset lisäsivät myös sitoutuneisuutta siihen.

Tarkastelin tutkimuksessa sosialisatiion ilmenemistä myös sosiaalisten roolien omaksumisessa kysymällä, millaisesta naisen elämästä tutkittavat olivat aina haaveilleet. Useimpien nuorten tyttöjen tai naisen haaveena varmaankin on oma puoliso ja perhe. Tutkittavien ensisijaiset haaveet naisena kohdistuivat aviovaimon ja äidin rooliin ja vasta kolmantena oli ammatillinen rooli. Liikkeen opetusten mukaisesti he kokivat avioliiton olevan ainoa sukupuolielämän mahdollistaja sekä itselleen että puolisolleen.

Primaarisosialisaatio ilmeni selkeimmin äidin roolin ja oman ammattiroolin arvostuksessa ja yhdistämisessä. Perheissä, joissa oli yli kymmenen lasta, oli omaksuttu näkemys naisen paikasta kotona ja vastaavasti pienemmissä perheissä naisen paikasta sekä kotona että työelämässä. Perheen koko ja äidin asema perheessä näyttivät siis ohjaavan valintoja. Toisaalta liikkeen arvomaailma näytti ohjaavan naisia kasvatus- ja hoivatehtäviin, mutta myös tähän saattoi vaikuttaa kotona omaksuttu äidin ammatista johtuva roolimalli.

Äitiyden haaveissa näkyi omassa lapsuuden perheessä omaksuttu äidin rooli sekä pienten lasten hoitamiseen tottuminen sekä liikkeen äideille osoittama arvostus liikkeen jatkuvuuden takaajina. Äitiys näyttäisi olevan keskeinen lestadiolaisnaisia yhdistävä tekijä, jota on myös tutkittu paljon. Tutkimuksissa on verrattu vanhoillislestadiolaisten äitiyttä vanhoillislestadiolaiseen uskoon. Molemmat ovat vahvasti yhteisöllisiä. Lapsiperheen arki ja äitiys ovat aiheita, joista keskustellaan toisten kanssa ja jaetaan yhteisiä kokemuksia. Äitiyden voima nousee siis yhteisyydestä, yhdessä jaetuista kokemuksista, yhteisistä arvoista.⁶⁸

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä ryhmäsidonnaisuus on vahva ja sen jäsenten elämänvalinnat näyttävät rakentuvan liikkeen arvojen mukaisesti. On merkityksellistä, että naiset tekevät tänä päivänä tällaisen vapaaehtoisen valinnan omassa elämässään, kun avioliitto merkitsee heille useimmiten samaa kuin suurperheen äitiys, joka puolestaan tarkoittaa jatkuvia raskauksia ja synnytyksiä sekä pienten lasten hoitoa. Se, että nainen tästä huolimatta valitsee avioliiton, kertoo yhteisöllisyyden voimasta ja tiukasta yhteisöstä. Rationaalisen

valinnan teorian mukaan uskonnollisen liikkeen esittämät tiukat vaatimukset vahvistavat liikettä ja kohottavat yleistä sitoutumisen astetta. Vaikka vaatimukset ovat kovia, niihin suostumisesta seuraavat palkkiot ovat hyviä eli maan päällä Jumalan lapsuus ja lupaus kuoleman jälkeisestä taivasosuudesta. Sitä vastoin normien rikkomisesta seuraa liikkeestä ja usein samalla myös perheestä ja ystävistä erottaminen ja uhkailu kuoleman jälkeen helvettiin joutumisella.⁶⁹ Haastatellut olivat sitoutuneita liikkeeseen ja valmiita täyttämään heille asetetut vaatimukset. Moderni aika ei ole vielä tuonut naiselle näkyvämpää asemaa lestadiolaisessa liikkeessä, vaan sukupuoleen perustuvat tehtäväjaot toimivat edelleen.⁷⁰

Vanhoillislestadiolainen liike on näihin päiviin asti ollut tiivis ryhmä ja siellä on ollut voimakas yhdenmukaisuuden vaatimus, jonka takaajana on toiminut jäsenten itsensä harjoittama sosiaalinen kontrolli. Liikettä on leimannut korkea sisäinen luottamus. Lasten hyväksikäyttöskandaalit, hoitokokousten esille nostaminen ja naisen rooli liikkeessä ovat 2010-luvulla horjuttamassa liikkeen sisäistä luottamusta. Liikkeen tulevaisuus näyttää näiden uutisten valossa epäselvältä, mutta tämän tutkimuksen tulosten mukaan se näyttää turvatulta.

Liike on tähän asti kasvanut vain sisältäpäin ja sen jäsenyys on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Jaako Antila on esittänyt arvion, että nykyisin yli 40 prosenttia vanhoillislestadiolaisiin koteihin syntyvistä lapsista jättää liikkeen.⁷¹ Liikkeen voidaan kuitenkin olettaa kasvavan, jos jokaiseen perheeseen syntyy edelleen paljon lapsia. Jos vielä sosialisatio toteutuu sillä tasolla, mitä tämä tutkimus antaa aihetta olettaa, on liikkeen tulevaisuus turvattu. ”Perheen kristillisyyt” siirtyy sukupolvelta toiselle ja naiset synnyttävät liikkeelle uusia jäseniä.

65 Pesälä 2004, 168.

66 Pessi & Pöyhönen 2010, 26–27.

67 Ks. esim. Pohjanheimo 2005, 238.

68 Ks. Hintsala 2010; Kutuniva 2003, 2007; Linjakumpu 2003; Pesälä 2004; Ruokokoski 2007.

69 Stark & Finke 2000, 193–217.

70 Leppänen 2011, 116–117.

71 Antila 2012.

LÄHTEET

Viiden vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvan nuoren morsiamen haastattelut, toteutettu kesällä 2011.

INTERNET-SIVUT

ANTILA, JAAKKO

2012 ”60 %:n kasvatuskristillisyyttä” <http://www.kotimaa24.fi/blogit/article/?bid=624&id=43539>. Katsottu 1.10.2012.

KOTIMAA24.FI

2012a ”Ensimmäinen vanhoillislestadiolainen naispappi vihittäen”. <http://www.kotimaa24.fi/uutiset/kotimaa/7624-ensimmainen-vanhoillislestadiolainen-naispappi-vihitaan-sunnuntaina>. Katsottu 2.3.2012.

2012b ”Suurperhe-elämä ja ehkäisy puhuttavat Kotimaa 24:ssä”. <http://www.kotimaa24.fi/uutiset/kotimaa/9211-suurperhe-elama-ja-ehkaisy-puhuttavat-kotimaa24ssa> katsottu 27.09.2012.

LOHI, SEPPO

2002 ”Lestadiolaiset pitävät Pohjois-Pohjanmaan väkiluvun kasvussa”. MTV3:n haastattelu 24.7.2002. osoitteessa: mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/lestadiolaiset-pitavat-pohjois-pohjanmaan-vakiluvun-kasvussa/.../122861. Katsottu 21.5.2012.

NAATUS, REBEKKA

2012 ”Lestadiolaisen ateistin oma elämä”. *Rauhantervehdys* 26.7.2012. www.rauhantervehdys.fi. Katsottu 5.10.2012.

OMAT POLUT -BLOGIT

2012 <http://freepathways.wordpress.com/category/ehkaisykielto/> Katsottu 18.6.2012

TILASTOKESKUS

2012 Siviilisäädyn muutokset. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2011/ssaaty_2011_2012-04-20_tie_001_.fi.html. Katsottu 20.4.2012.

TOIVIO, KATI

2011 Vanhoillislestadiolainen naiskuva Päivämies-lehdessä 1954–1978. Teologia.fi -sivusto: <http://www.teologia.fi/opinnaytteet/pro-gradut/642-vanhoillislestadiolainen-naiskuva-paivamies-lehdessa-19541978>. Katsottu 11.10.2012.

VANHOILLISLESTADIOLAINEN ATEISTI:

JUMALAN TERVE!

<http://freepathways.wordpress.com/2009/10/10/lestadiolainen-ateisti/>. Katsottu 5.10.2012

KIRJALLISUUS

BAUMAN, ZYGMUNT

1997 *Sosiologinen ajattelu*. Tampere: Vastapaino

BERGER, PETER & LUCKMANN, THOMAS

1994 *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.

BECKFORD, JAMES

2001 ”Social Movements as Free-Floating Religious Phenomena”. *The Blackwell Companion to Sociology of Religion*. Ed. by Richard K. Fenn. Cornwall: Blackwell, 229–248.

BURR, VIVIEN

1995 *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.

DAVIE, GRACE

2000 *Religion in Modern Europe: The Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press.

DAY, ABBY

2012 ”Grandmothers, Dead or Alive: How ‘Generation A’ Influences the Religiosity of Their Grandchildren in the Here and Hereafter.” Keynote abstract and presentation in Nordic Conference for Sociology of Religion (NCSR) in Umeå 15.–17.8.2012.

DURKHEIM, EMILE

1980/1912 *Uskontoelämän alkeismuodot: Australialainen teemijärjestelmä*. Helsinki: Tammi.

GIDDENS, ANTHONY

1991 *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cornwall: Polity Press.

HACKING, IAN

2009 *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Tampere: Vastapaino.

HANHISUANTO, MATTI

2012 ”Miten Jumalan seurakunta muodostuu?” *Jumalan valtakunta ajassa: Ajankohtaista 2012. Vuosikirja*. Toim. Ari-Pekka Palola ja Sirkka Vanttilä. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys, 42–47.

HAUTAMÄKI, AIRI & HAUTAMÄKI, JARKKO

2005 ”Suomalaisnuorten sosiomoraaliset minäkuvat ’hyveen jälkeisenä’ aikana: alkaako sosiaalisen kameleonin aika?” *Arvot, moraalit ja yhteiskunta: Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*. Toim. Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry, Susanna Lähteenoja. Helsinki: Gaudeamus, 167–196.

- HELANDER, EILA
1987 *Naiset eivät vaienneet. Naisevankelistainstituutio Suomen helluntailiikkeessä*. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 142. Helsinki.
- HERVIEU-LÉGER, DANIELÉ
1998 "The Transmission and Formation of Socioreligious Identities in Modernity: An Analytical Essay on the Trajectories of Identification". *International Sociology* 13, 213–228.
- 2000 *Religion as a Chain of Memory*. Cambridge: Polity Press.
- HINTSALA, MERI-ANNA
2010 "Muuttuva äitiys haastaa herätysliikkeen: Vanhoillislestadiolainen äiti väsyä ja voimaantuu". *Perhe, parisuhde ja kirkko –lähikuvia leikkauspintoihin*. Käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja 2009. Toim. Anne Birgitta Pessi ja Henrietta Grönlund. Helsingin yliopisto: Käytännöllisen teologian laitos, 229–246.
- HUOTARI, VOITTO
1981 *Kirkkomme herätysliikkeet tänään*. Pieksämäki: Kirjapaja.
- KETOLA, KIMMO, KÄÄRIÄINEN KIMMO & NIEMELÄ, KATI
2007 "Näkykö usko elämässä? Uskonnollisuuden vaikutus suomalaisten asenteisiin, arvomaailmaan ja moraalikäsitteisiin". *Uskonto, arvot ja instituutiot: Suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005*. Toim. Sami Borg, Kimmo Ketola, Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Pertti Suhonen. <http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/julkaisusarja/FSDjs04.html>
- KIVIRANTA, JORMA
1993 "Kristillisen avioliiton tarkastelua". *Kristus on voittanut synnin vallan*. Toim. Voitto Savela. Suomen Rauhan-yhdistysten keskusyhdistyksen vuosikirja 1993. Oulu: Suomen Rauhan-yhdistysten keskusyhdistys, 42–47.
- KOTIMAA
2011 "Minä vanhoillislestadiolainen: Rebekka Naatuksen haastattelu". *Kotimaa* no 39/2011, 16–19.
- KURKI, EIJA
2005 *Näkyvä ja näkymätön: Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- KUTUNIVA, MERVİ
2003 "Kaiken se kestää, kaikessa uskoo, kaikessa toivoo, kaiken se kärsii. Katkelmia lestadiolaisaitien elämästä". *Tuulia: Feministisiä näkökulmia lappilaiseen sukupuolikulttuuriin*. Toim. Päivi Naskali, Mervi Autti, Seija Keskitalo-Foley, Anne Korhonen ja Mervi Kutuniva. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 4. Rovaniemi: Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, 61–80.
- 2007 "Keskusteluja naiseudesta, vanhoillislestadiolaisesta uskosta ja uskonnosta". *Kuulumisia: Feministisiä tulkintoja naisten toimijuuksista*. Toim. Mervi Autti, Seija Keskitalo-Foley, Päivi Naskali & Heidi Sinevaara-Niskanen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 17–36.
- KUUSISTO, ARNIKA
2011 *Growing up in Affiliation with a Religious Community: A Case Study of Seventh-day Adventist Youth in Finland*. Diss. Research on Religious and Spiritual Education volume 3. Münster: Waxmann.
- LAMPELA-KIVISTÖ, LIISA
2005 "Puolisopestillä Benelux-maahan". *Matkalla maailman kansalaiseksi: Kirkon ulkosuomalaistyö 2000-luvun alussa*. Toim. Eila Helander. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 93. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 77–128.
- LEPPÄNEN, MARI
2011 *Naispappeuspuhe vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä vuosina 1975–2010*. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.
- LINJAKUMPU, AINI
2003 "Lestadiolaisuuden poliittinen merkitys Pohjois-Suomessa". *Sellinen seutu ja sellainen maa: Erot vastarintana ja uuden politiikan vaatimus Lapissa*. Toim. Aini Linjakumpu & Leena Suopajarvi. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 44. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 85–110.
- LOHI, SEPPO
2009 "Minä uskon Jumalaan, Isään: Alustus suviseurojen tiedotustilaisuudessa Oripäässä lauantaina 27. kesäkuuta". *Päivämies* 28/2008.
- MANNER, KATJA
2006 *Naisen ruumiin teologia Lars Leevi Laestadiuksen saarnoissa*. Helsingin yliopiston teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: teologinen tiedekunta.
- MCGUIRE, MEREDITH B
2008 *Religion: The Social Context*. Fifth Edition. Long Grove: Waveland.

- PESSI, ANNE BIRGITTA & PÖYHÖNEN, PÄIVI
 2010 ”Yksilön, perheen ja kirkon yhteiskunnalliset muutolinjat: Valintojen ja rakkauden hurma”. *Perhe, parisuhde ja kirkko: Lähikuvia leikkauspintoihin*. Käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja 2009. Toim. Anne Birgitta Pessi ja Henrietta Grönlund. Helsingin yliopisto, 12–40.
- PESÄLÄ, LEENA
 2004 ”When One Does Not Want to Be Like Others: The Basis of the Sense of Control Among Conservative Laestadian Mothers With Large Families”. *Yearbook of Population Research in Finland* 40. Helsinki: Väestötutkimuslaitos, 153–171.
- POHJANHEIMO, ESA
 2005 ”Pysyvää ja eriytyvää: arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään”. *Arvot, morali ja yhteiskunta: Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*. Toim. Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry, Susanna Lähteenoja. Helsinki: Gaudeamus, 237–257.
- ROSS, RICHARD
 1996 ”Foreword”. *True Love Waits Bible*. Nashville: Broadman & Holman.
- RUOKANEN, MIIKKA
 1980 *Jumalan valtakunta ja syntien anteeksiantamus*. Kirkon tutkimuslaitos, Sarja A 35. Tampere.
- RUOKOKOSKI, ANTERO
 2007 ”Ei musta oo isänä siihe mihi naiset on”. *Nuorten monilapsisten vanhoillislestadiolaisten isien ajatuksia isyydestä ja äitiydestä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- SAARISTO, KIMMO & JOKINEN, KIMMO
 2009 *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.
- SAASTAMOINEN, MIKKO & RAUTIO, PERTTI
 2006 *Minuus ja identiteetti: sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. Tampere: Tampere University Press.
- SALOMÄKI, HANNA
 2004 *Tosi rakkaus odottaa: Seksuaalieettinen nuortenliike Suomessa*. Diss. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 39. Helsinki: Yliopistopaino.
- 2010 *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen*. Diss. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Tampere.
- SHERKAT, DARREN E.
 1998 ”Counterculture or Continuity? Competing Influences on Baby Boomers’ Religious Orientation and Participation.” *Social Forces* 76, 1087–1115.
- SILJANDER, PAULI (TOIM.)
 1997 *Kasvatus ja sosialisaatio*. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- SPÄNNÄRI, JENNI
 2008 ”*Rukous on perintöä sukuun*”: *Ikääntyneet ja uskonto vuosituuhannen vaihteen Suomessa*. Diss. Käytännöllisen teologian laitoksen julkaisuja 113. Helsinki: Käytännöllisen teologian laitos.
- STARK, RODNEY
 1995 ”Reconstructing the Rise of Christianity: The Role of Women”. *Sociology of Religion* 56, 229–244.
- STARK, RODNEY & FINKE, ROGER
 2000 *Acts of Faith: Explaining the Human Side of Religion*. Berkeley: University of California Press.
- TOIVIO, KATI
 2008 *Päivämiehen nainen: Vanhoillislestadiolainen naiskuva Päivämiehessä 1954–1978*. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto: teologinen tiedekunta.
- VOAS, DAVID
 2012 ”Religious Socialization around the World: Evidence from the International Social Survey Programme”. Keynote abstract and presentation in Nordic Conference for Sociology of Religion (NCSR) in Umeå 15.–17.8.2012.
- VOITTONEN, OLAVI
 2012 ”Keskustelunavaukset naispappeudesta kapea-alaisia”. *Kotimaa* 19.01.2012.
- WUTHNOW, ROBERT
 1999 *Growing Up Religious: Christians and Jews and Their Journeys of Faith*. Boston: Beacon.